

**МАЙОРАН (*ORIGANUM MAJORANA*.L) ЎСИМЛИГИНИНГ УРУҒ
УНУВЧАНЛИГИГА ДОИР**

Ахмедов Эгамёр Тошбоевич¹

Биология фанлари номзоди, доцент. Доривор ўсимликлар кафедраси. Тошкент давлат аграр университети, Тошкент вилояти¹

Асқарова Насиба Қурбонвой қизи²

*Таянч докторант (PhD) Доривор ўсимликлар кафедраси. Тошкент давлат аграр университети, Тошкент вилояти²
nasibamuzaffar1991@gmail.com*

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7193790>

Аннотация. Мақолада *Origanum majorana* L. ўсимлигининг уруғ унувчанлиги доир айрим маълумотлар келтирилган бўлиб, лаборатория шароитида уруғ унувчанлиги 90-95% ни таъкил этди. Дала шароитида май ойининг дастлабки кунларида 0-0.5см чуқурликка экилган ўсимлик уруғлари 15-20 кундан сўнг ўниб чиқиб, бунда унувчанлик миқдори 60-77% атрофида қайд этилди. Ўсимлиkning оптималь экиш муддатлари, кўпайтириш ва етиштириш усуллари ҳамда агротехник тадбирларини атрофлича ёритишга доир илмий изланишлар келгуси ишларимизда режалаштирилмоқда.

Калит сўзлар: *Origanum majorana*.L., кўпайтириш, уруғ, унувчанлик, Петри лискичаси, филтр қоғоз, қайтарилиш ва б.қ

Аннотация. В статье приведены некоторые данные всхожести семян *Origanum majorana* L. Всхожесть в лабораторных условиях при этом составила 90-95%, а в полевых условиях семена посеянные в начале мая на глубину 0-0,5 см. проросли через 15-20 дней, и всхожесть составила 60-77%. Дальнейшие научные исследования будут посвящены изучению оптимального срока посева, способы размножения и выращивания, а также оснащению агротехнических мероприятий данного лекарственного растения.

Ключевые слова: *Origanum majorana*.L., размножение, семена, всхожесть, чашка Петри, фильтровальная бумага, повторность и др.

Abstract. The article presents some data on the germination of seeds of *Origanum majorana* L. Germination in laboratory conditions was 90-95%, and in the field, seeds sown in early May at a depth of 0-0.5 cm germinated after 15-20 days, and germination was 60-77%. Further scientific research will be devoted to the study of the optimal sowing time, methods of reproduction and cultivation, as well as the equipment of agrotechnical measures for this medicinal plant.

Keywords: *Origanum majorana*.L., reproduction, seeds, germination, Petri dish, filter paper, repetition, etc.

КИРИШ

Бутун дунёда, шу жумладан Ўзбекистонда ҳам озиқ-овқат ва фармацевтика саноатлари маҳсулотларини табиийлаштиришга глобал муаммо сифатида қаралмоқда. Бу муаммоларни ечими бевосита қишлоқ хўжалик (озиқ-овқат, доривор ва бошқа хўжалик аҳамияга эга) ўсимликларини кенг масштабда етиштириш ва шу аснода озиқ-овқат, фармацевтика, парфюмерия, лак-бўёқ ва бошқа саноатларни эҳтиёжини қондиришни тақозо этади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 20 январдаги 5-сонли “2015-2017 йилларда ўрмон хўжаликлари тизимини ривожлантириш, доривор ва озикабоп ўсимликлар хом ашёсини етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлашни янада кенгайтириш чора тадбирлари тўғрисида” мажлис баённомаси 1.12 бандидаги чора – тадбирлар ижроси ушбу соҳани ривожлантиришнинг муҳим эканлигини асосидир [1].

Айни пайтда фармацевтика саноатини доривор ўсимликлар хом-ашёсига бўлган эҳтиёжини қондириш долзарб вазифалардан бири бўлиб (айниқса интродуцент ўсимликлар), уларни маданий ҳолда етиштириш усуллари ишлаб чиқиш муҳим назарий ва амалий аҳамият касб этади. Анашундай доривор ўсимликлардан бири Майорон *Origanum majorana*.L. ҳисобланиб, унинг хом ашёси халқ табobati ва расмий тиббиётда кенг қўлланилади [2].

Тадқиқот объекти ва услублари: Илмий тадқиқотнинг объекти *Lamiaceae* (Лабгулдошлар) оиласига мансуб *Origanum majorana* L. ўсимлиги танлаб олинди.

Мазкур ўсимлик Ўзбекистон шароити учун интродуцент ҳисобланиб [5], асосан Ўрта ер денгизи атрофидаги давлатлар, Шимолий Африка ҳамда кичик Осиёда ўсади. Марказий ва жанубий Европа, Хитой ва США мамлакатларида доривор ва зиравор ўсимлик сифатида етиштирилади ҳамда озиқ-овқат ва фармацевтика саноатларида кенг қўлланилади [7].

Ўсимлик уруғларини лаборатория шароитида унвчанлигини ўрганишда уруғлар Петри лycopчасига 100 донадан 4 қайтарилишда экиб синаб кўрилди ва умумий ҳолатга нисбатан фoизларда аниқланди. Дала шарoитларида уруғ унвчанлигини ўрганишда эса қаторларга 0-1-1,5-2,0 см. чуқурликда 100 донадан 4 қайтарилишда экиб синаб кўрилди ҳамда униб чиққан уруғлар умумий ҳолатга нисбатан фoизларда ҳисобланди.

Дала тажрибалари экилиш жараёнида ЎЗР ФА Ботаника боғи, Ўзфармсаноат давлат акционерлик комитети мутахассислари ва илмий ходимлари томонидан 2015 йилда тузилган йўриқномадан фойдаланилди.

Тадқиқот натижалари ва унинг муҳокамаси. Илмий тадқиқотларимизнинг дастлабки босқичида ўсимликнинг уруғ унвчанлигига алоҳида эътибор қаратилди. Чунки, ўсимликларни уруғ унвчанлиги уларни кенг майдонларда экин майдонларда етиштиришда асосий омиллардан бири бўлиб ҳисобланади.

Таъкидлаш жоизки, *Majoran* (*Origanum majorana*.L) уруғи яхши униш хусусиятига эга бўлиб, ҳеч қандай ишловсиз деярли 2-3 ҳафтада тўлиқ униб чиқади [5].

Ўсимлик уруғларини лаборатория шароитида унвчанлигини аниқлашда уруғлар Петри лycopчасига 100 донадан 4 қайтарилишда экиб синаб кўрилди (жалвал 1).

Тажрибаларнинг кўрсатилишича, лаборатория шароитида уруғларнинг унвчанлиги юқори бўлиб, вариантларда 80-85% атрофида қайд этилди ва бу кўрсаткич ўртача ҳисобда 90% ни ташкил этди. Шу билан бирга айрим ҳолларда лаборатория шароитида ҳароратнинг 23⁰С дан ошиши билан ўсимлик уруғларининг унвчанлиги 90-95% ни ташкил этганлиги изланишлар давомида аниқланди (жалвал 1).

Жадвал 1

Лаборатория шароитида унвчанлигини (% ҳисобида)

№	02.05.2022 йилда экилган ва назорат кунлари									Унган уруғ сони
	1	3	5	10	15	20	25	30	35	

1	-	12	16	40	68	72	80	80	80	80
2	-	12	20	40	40	60	80	80	92	92
3	-	8	16	64	60	84	92	96	88	88
4	-	12	16	48	52	76	84	88	96	96
Ўрт. унув-к										95%

1-расм. Лаборатория шароитида уруғ унувчанлиги

Маълумки, қишлоқ хўжалиги соҳасида ўсимлик уруғларини экиш муддатлари бўйича кўпгина олимлар тамонидан илмий изланишлар олиб борилган ва Ўзбекистон шароитида қишлоқ хўжалиги экинларини экиш учун асосан икки (куз ва баҳор) муддат мавжудлиги илмий асосда исботланган [5].

Гарчанд қишлоқ хўжалиги соҳаси учун бизларни дастлабки тажрибаларимиз нисбатан кеч бўлсада, аммо айрим ижобий натижаларга эришилганлигимиз сабабли, бу маълумотларни таҳлил этишни жоиз топдик.

Ўсимлик уруғларини дала шароитида унувчанлигини аниқлаш мақсадида, май ойининг биринчи декадасида экиб синаб кўрилди. Бунда тажриба майдонида алоҳида тайёрланган қаторларга уруғлар 100 донадан қилиб, 4 қайтарилишда ҳар хил (0см; 0.5см; 1см. 1.5см) чуқурликда 4 хил вариантларда экиб чиқилди (жадвал 2).

Экилган уруғлар тўлиқ униб чиққунга қадар ҳар 2-3 кунда бир марта суғорилди ва ҳар 5-10 кунда 1 марта ҳисобга олинди.

Олиб борилагн дастлабки дала тажрибалари баҳор (май) ойлари экилган уруғларнинг унувчанлигини экиш чуқурлиги билан бевосита боғлиқ эканлигини кўрсатди. Хусусан, 1-

варианда экилган (юза серилган уруғлар) уруғларда уруғ унувчанлиги ўртача 77,1 % ни ташкил этган бўлса, 2- вариантда бу кўрсаткичлар 56, 4% ни, 3-вариантда 37% ва 4-вариантда эса 18-20% атрофида қайд этилди (жадвал 2).

Бизнингча, бу ҳол уруғларнинг ўлчами ва тупроқ шароитининг механик таркиби билан изоҳлананиб, уруғларнинг чуқур экилиши уларда унувчанлик миқдорининг пасайиб боришига олиб келади.

2-расм. Дала шароитида уруғ унувчанлиги

Шундай қилиб, олиб борилган дастлабки маълумотларимизга кўра, лаборатория шароитида ўсимлик уруғларнинг унувчанлиги юқори бўлиб, бу кўрсаткич вариантларда ўртача 90-95% ни ташкил этди. Кеч баҳор май ойининг дастлабки кунлари 0-0.5см чуқурликка экилган уруғларнинг унувчанлиги 60-77% атрофида қайд этилди. Тадқиқотларимизнинг кейинги босқичларида ўсимлик (*Origanum majorana* L.) уруғларининг экиш муддатлари ва экиш чуқурлигига доир маълумотларни янада атрофлича ёритиш режалаштирилган. Эндиликда, ўсимликнинг оптималъ экиш муддатлари, кўпайтириш ва етиштириш усуллари ҳамда агротехник тадбирларини атрофлича ёритишга доир илмий изланишлар ишларимизда режалаштирилмоқда.

Баҳор (май) ойида экилган уруғларнинг дала шароитида унувчанлигини
 (% ҳисобида)

№ Вариантлар	Экиш схемаси	Оддий тупроқ шароити							
		Экиш чуқурлиги							
		0 sm		0.5 sm		1 sm		1.5 sm	
		02.05.2022 йилда экилган ва назорат кунлари							
		Униб чиқиши	туғаш	Униб чиқиши	туғаш	Униб чиқиши	туғаш	Униб чиқиши	туғаш
1	70x20	09.05	16.05	12.05	20.05	15.05	28.05	15.05	30.06
2	70x25	09.05	19.05	10.05	19.05	17.05	29.05	15.05	29.05
3	70x30	08.05	15.05	11.05	20.05	17.05	30.05	18.08	01.06
4	70x40	10.05	15.05	11.05	20.05	16.05	29.05	18.05	02.06
Униб чиқиши, %		309		227		149		74	
Ўрт. унувчан		77,2%		56,7%		37,2		18,5	

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги ПФ-4947-сонли Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.
2. Акопов И.Э. Важнейшие отечественные лекарственные растения и их применение. – Ташкент: Медицина, 1990. – 444 с.
3. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта. –М. Колос, 1973. –С. 330-336.
4. Мурдахаев Ю.М. //Ўзбекистонда ватан топган доривор ўсимликлар. Тошкент. “Фан”. 1993. 39 б
5. Нурматов Н. ва бошқ. Дала тажрибалари услубияти. Т.: 2007. 256 б.
6. Тухтаев.Б.Ё. ва бошқ. Доривор ва озубабон ўсимликлар плантацияларини ташкил этиш ва хом ашёсини тайёрлаш бўйича йўриқнома. Тошкент. 2015. -106 б.
7. Ф. Е. Болотина, Х. П. Гамбарян, Г. А. Денисова. Пряно-ароматические растения Москва "Пищепромиздат" 1963.С-192-19